

PAVE FRANS

Tale til domstolen Den romerske rota ved åpningen av rettsåret [2022]*

*Deres eksellense,
kjære auditørprelater!*

Jeg retter min hjerteligste hilsen til hver enkelt av dere, og starter med dekanen, mgr. Alejanro Arellane Cedillo, som jeg takker for hans ord. Og takk for de to siste ting som han bad paven om: oppmuntring og velsignelse. Det liker jeg. Det er en pastoral bønn. Takk.

Jeg hilser embetsmennene, advokatene og de andre medarbeidere ved den apostoliske domstol Den romerske rota. Til alle vil jeg uttrykke de beste ønsker for rettsåret som vi i dag åpner.

Den synodale vei som vi befinner oss på, griper levende inn også i dette vårt møte, fordi den involverer også rettsområdet og vår misjon i tjenesten for familiene, spesielt de sårede som trenger barmhjertighetens balsam.¹ I dette år, viet til familien som uttrykk for kjærlighetens glede, har vi i dag muligheten til å reflektere over synodaliteten i ekteskapsnullitetsprosessene. Det synodale arbeid har i virkeligheten, også om det ikke har en strengt prosessuell natur, likevel fått sin plass i dialogen med den rettslige aktivitet, med det mål å fremme en mer generell gjennomtenkning av den viktighet som erfaringen med den kanoniske prosess har for livet til de troende som har opplevde et ekteskapelig sammenbrudd, og for harmonien i det indre kirkelige fellesskaps relasjoner. Så la oss spørre oss selv på hvilken måte forvaltningen av rettferdigheten trenger en synodal ånd.

I første omgang innebærer synodaliteten det å *vandre sammen*. Det må skje ved å overvinne et forvrengt syn på ekteskaps sakene, som om det i disse skulle gå på rene subjektive interesser, og så må det gjenoppdages at alle deltagerne ved prosessen er kalt til å *bidra til den samme ting*, den som gjør at sannheten belyser den konkrete forbindelse mellom en mann og en kvinne, for så å nå frem til konklusjonen om det eksisterer eller ikke et virkelig ekteskap mellom dem. Dette syn på det å vandre sammen mot et felles mål er ikke ny i den kirkelig forståelse av disse prosesser. Hva angår dette, er den berømt talen til Den romerske rota, der den ærverdige Pius XII viste til «den enhetlighet med hensyn til siktemålet som må gi seg en spesiell form i forhold til arbeidet og til samarbeidet mellom alle de som deltar i behandlingen av ekteskaps sakene ved de kirkelige domstoler på ethvert nivå og av ethvert slag, og som må gjennomsyre og samle dem i den ene og samme enhetlighet med hensyn til intensjon og virke».² I dette perspektiv tegnet han opp ansvaret til de enkelte deltagere ved prosessen i dens

*Italiensk originaltekst:

<https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2022/january/documents/20220127-rotaromana.html>
(Åpning av rettsåret [2022] ved domstolen Den romerske rota – Hans Hellighet pave Frans' tale [*Inaugurazione dell'anno giudiziario del Tribunale della Rota Romana – Discorso del Santo Padre Francesco*]) — Holdt torsdag 27. januar 2022 i *Sala Clementina* – Norsk oversettelse: Mgr. dr. iur.can. Torbjørn Olsen.

¹ Jf. bullen *Misericordiae Vultus*, 5: AAS 107 (2015) 402. [Utropelse av det ekstraordinære barmhjertighetens år, på barmhjertighetens søndag 11. april 2015, EV 2015, 437-485, henvisningen til nr. 443]

² Tale til Den romerske rota, 2. oktober 1944: AAS 36 (1944) 281.

ordning for å finne frem til sannheten, selv om enhver må forbli tro mot egen rolle. Denne sannhet, dersom den virkelig er elsket, er frigjørende.³

Alt i den førrettslige fase, når de troende under vanskeligheter henvender seg og ber om pastoral hjelp, kan det ikke mangle på anstrengelser for å oppdage sannheten vedrørende den aktuelle forbindelse, forutsatt at det ikke finnes noen muligheter til å kunne nå frem til helbred av sårene. I denne ramme forstår man når det vil være en viktig plikt å løfte frem tilgivelse og forsoning mellom ektefellene, og også eventuelt å gyldiggjøre et ekteskap som juridisk sett er null verd, nemlig når det er mulig og klokt. Slik forstår man også at nullitetserklæringen ikke blir presentert som om det var den eneste ting å strekke seg etter i møte med en ekteskapelig krise, eller som om det skulle bestå en rett til å se bort fra fakta. Med henblikk på den mulige nullitet er det nødvendig å reflektere over de troendes motiver som beveger dem til å be om nullitetserklæring av den ekteskapelige konsensus, samtidig som man holder frem en holdning om å akseptere den definitive dom, også når den ikke måtte korrespondere med egen overbevisning. Alene på denne måte er nullitetsprosessen uttrykk for en effektiv pastoral ledsagelse av de troende i deres ekteskapelige kriser, det som betyr å sette seg i lytteposisjon i forhold til Den Hellige Ånd som taler i personenes konkrete historie. For to og tre år siden talte vi om det ekteskapelige katekumenat.

Den samme ting i form av det å *søke deling av sannheten* må karakterisere *hver etappe av den rettslige prosess*. Det er sant at i prosessen finner det – noen ganger – sted en dialektikk mellom motstående teser; hvorom alt er, kontradiksjonen mellom partene vil alltid måtte utfolde seg i en oppriktig fastholden ved det som for hver enkelt synes sant, uten å lukke seg inn i sitt eget syn på saken, men ved å være åpne også for det som bringes frem av de andre deltagerne i prosessen. Disponibiliteten til å bringe frem sin egen subjektive versjon av fakta blir fruktbar innenfor rammen av en adekvat kommunikasjon med de andre, og denne vet seg å være åpen også for selvkritikk. Derfor kan ikke noen form for villet endring eller manipulasjon av fakta godtas, gjort for å oppnå et ønsket pragmatisk resultat. Her gjør jeg en stans – og jeg ber dere ha meg unnskyldt – for å peke på en meget stor fare. Når man ikke overvinnes denne, kan også advokatene gjøre fryktelige skader. For en måned siden kom en biskop for å beklage seg, for han hadde et problem med en prest. Et alvorlig problem, ikke ekteskapelig, et alvorlig disiplinærproblem som fortjente å have i retten. Dommeren ved den nasjonale domstol – jeg snakker ikke om dette eller hint land – henvendte seg til biskopen og sa: «Jeg har mottatt dette. Jeg gjør det som De sier meg. Dersom De sier at jeg skal domfelle ham, domfeller jeg ham; dersom De sier at jeg skal frikjenne ham, frikjenner jeg ham.» Dette kan skje! Det kan ende slik dersom det ikke er en enhetlighet i prosessene også med motstående dommer. Gå sammen, for det som står på spill, er det best for Kirken, det beste for folket! Det er ikke en forretning som man driver med. Unnskyld meg, men denne historie har ganske så opplyst meg.

Dette å «gå sammen» under rettsbehandlingen gjelder for partene og for deres rettshjelpere, for de innkalte vitner for å avklare noe ut fra sannhet, for de sakkyndige som må ta plass for å tjene prosessen med deres fagkunnskap, og da på en særskilt måte for dommerne. I virkeligheten er rettsforvaltningen i Kirken en manifestasjon av omsorgen for sjelene som fordrer pastoral møye for å være tjenere for den frelsende sannhet og for barmhjertigheten. Denne *sannhetens tjeneste* spiller en særlig rolle hos biskopene når de dømmer i første person, fremfor alt i de kortere prosesser, for ikke å snakke om når de ivaretar deres ansvar overfor egne domstoler, og slik viser deres faderlige møye i møte med de troende. Og nå vender jeg tilbake til en sak som jeg fra første øyeblikk alltid har fremhevet: Den «opprinnelige» dommer er biskopen. Dekanen hilste meg ved å si: «Paven, den universelle dommer for alle ...». Men dette er fordi jeg er biskop av Roma, og Roma står i spissen for alt, ikke fordi jeg har en annen

³ Jf. *Joh* 8,32.

tittel. Takk for det. Dersom paven har denne myndighet, er det fordi han er biskop av det bispedømme for hvilket Herren har villet at biskopen skulle være pave. Den i sannhet første [dommer] er biskopen, ikke rettsvikaren, biskopen.

Synodaliteten i prosessene innebærer en *konstant utøvelse av det å lytte*. Også på dette område kommer det å lære å *lytte*, som ikke er bare å *høre*. Derfor trengs det å forstå den andres syn på saken og oppfatning, nærmest å identifisere seg med den andre. Som på andre områder av det pastorale arbeid trengs det også i den dømmende virksomhet å fremme en lyttingens kultur, som er forutsetningen for en møtets kultur. Derfor er *standardsvarene* på enkeltpersoners konkrete problemer skadelige. Enhver som eksisterer med sin erfaring, ofte preget av smerte, utgjør for den kirkelige dommer den konkrete «eksistensielle krets» fra hvilke han må bevege seg i enhver pastoral dømmende virksomhet.

Prosessen krever også en lyttende årvåkenhet når det blir argumentert for noe, og noe blir demonstrert av partene. Særlig viktighet har *saksforberedelsen*, gjennomført for å få avklart fakta, hvilket kreves hos den som leder an for å vite hvordan man forener den riktige profesjonalitet med nærhet og lytting. Og dette, tar det tid? Ja, det tar tid! Krever det tålmod? Ja, det krever tålmod. Krever det pastoral faderlighet? Ja, det krever pastoral faderlighet. Dommerne må være lyttere *par excellence* til alt, når man i prosessen har beveget seg til å gå inn for eller gå imot erklæring av nullitet. De er bundet til å gjøre det slik i kraft av en rettferdighetsplikt, beåndet og understøttet av den pastorale kjærlighet. I virkeligheten er «barmhjertigheten det dypeste innhold i rettferdigheten og den mer opplyste manifestasjon av Guds sannhet» (den postsynodale apostoliske formaning *Amoris laetitia*, 311). For øvrig er det – som regel – et dømmende kollegium, der hver dommer må stille seg åpen for de oppfatninger som presenteres av de andre medlemmene for å nå frem til en fundert bedømmelse. I denne betydning, i deres virke som rettspersonale, må det pastorale hjerte, kjærlighetens ånd og forståelse aldri mangle i forhold til de personer som lider på grunn av sammenbruddet av deres ekteskapelige liv. For å oppnå en slik stil er det nødvendig å unngå legalismens blindgate – som er en slags juridisk pelagianisme; den er ikke katolsk, legalismen er ikke katolsk –, nemlig et selvrefererende bilde av loven. Loven og rettsbehandlingen er alltid en tjeneste for sannheten, for rettferdigheten og for kjærlighetens evangeliske dyd.

Et annet aspekt ved prosessenes synodalitet er *skjelningen*. For synoden holder ikke alene på med å lete etter meninger, den er ikke en undersøkelse, der det samme gjelder uansett hvem som sier det. Nei. Det som en sier, går inn i skjelningen. Vi vil oss evnene til å skjelne. Og skjelningen er ikke lett. Det handler om en skjelning fundert på vandringen sammen og på lyttingen, og som tillater å lese den konkrete ekteskapelige situasjon i lys av Guds Ord og av Kirkens læreembete. Dommernes avgjørelse fremstår nærmest som et nedslag i virkeligheten ved en vital hendelse, for å avdekke i den eksistensen av eller mangelen på den ugjenkallelige hendelse som den gyldige konsensus er, hvorpå ekteskapet er basert. Alene slik kan man anvende på fruktbar vis lovene med relevans for de enkelte former for ekteskapelig nullitet, i den utstrekning de uttrykker Kirkens lære og disiplin med hensyn til ekteskapet. Her arbeider rettsklokskapen, i dens klassiske forståelse av *recta ratio agibilium*, nemlig dyd som dømmes ut fra fornuft, det vil si med rettskaffenhet på det praktiske område. Tilbake til dette eksempel: «Hva vil man? Domfellelse eller frikjennelse?».

Utkommet av denne vandring er *dommen*, frukten av en oppmerksom skjelning som leder til et autoritativt budskap om sannheten om noe som er levd personlig, og som således trekker frem i lyset de veier som derfra kan åpne seg. Derfor må dommen være forståelig for de involverte personer: Bare slik vil den kunne bli et øyeblikk av spesiell relevans på deres menneskelige og kristne vandring.

Kjære auditørprelater, av disse betraktninger som det har ligget på meg å bringe frem i deres oppmerksomhet, fremgår det hvordan synodalitetens dimensjon gjør det mulig å bringe på banen prosessens essensielle karakteristika. Jeg nøder dere derfor til å fortsette med fornyet

troskap og flid deres kirkelige tjeneste i rettferdighetens tjeneste, uadskillbar fra sannheten og – definitivt – fra *salus animarum*. Et arbeid som manifesterer Kirkens barmhjertige ansikt: det moderlige ansikt som bøyer seg til enhver troende for å hjelpe denne til å handle sant i forhold til seg selv, ved å løfte opp fra det som er slått ned, og fra besvær, og ved å innby til å leve ut i all sin fylde Evangeliets skjønnhet. For hver og en gjentar jeg min aktelse og min takknemlighet. Jeg ber Den Hellige Ånd alltid ledsage deres virke, og av hjertet velsigner jeg dere. Og glem ikke å be. Måtte bønner alltid ledsage dere. «Jeg er travelt opptatt, jeg må gjøre så mye ...» Den første ting som jeg må gjøre, er å be. Be om at Herren må stå deg bi. Og også for å lære å kjenne Herrens hjerte: Vi kjenner ham i bønner. Og dommerne ber, og de må be, dobbelt eller tre ganger så mye. Vennligst glem ikke å be også for meg, som dere forstår. Takk.